

KAPITOLA 2

ŠUNKA A MARMELÁDA

MAJOR JOHN HOWARD vyhlédl z malého kulatého okénka kluzáku Horsa. Průliv dole pod nimi byl poset plavidly, přídí obrácenými k bílému, lehce prohnutému pobřeží Němci okupované Francie. Šedé moře bylo zvlněné a neklidné. Howardovy myšlenky zalétly k vojákům první vlny přepravovaným po moři, kteří byli namačkáni ve stovkách výsadkových člunů. Jak strašlivá přeprava. Ti musí mít žaludek až v krku, strachem, nervozitou a mořskou nemocí.

Chudáci.

Raději jít do války takto – hodinový let, cestou si pěkně postaru zazpívat a pak prásk, skočit nepříteli přímo za krk. Rychlý, čistý vstup do boje, kdy není příliš času přežvykovat temné myšlenky, bát se, na rozdíl od těch ubohých prevítů tam hluboko dole.¹

Pilot Jim Wallwork uslyšel ve sluchátkách klidný hlas pilota Halifaxu.

„Počasí je dobré. Mraky jsou v šesti stech stopách, pár minut před odpoutáním. A všichni vám přejeme hodně štěstí.“

Bylo po půlnoci.² Nastal Den D.

Wallwork vyhlédl z kabiny a uviděl příboj rozbíjející se o pláž.

„Dvě minuty do odpoutání!“ zavolal na Howarda a jeho muže.

Pilot Halifaxu mu poskytl poslední podrobné informace o rychlosti větru a výšce.

„Připravte se na odpoutání!“ zařval Wallwork.

Kluzák byl nyní za pobřežím, pod sebou měl baterii u Merville. Howard nařídil klid a jeho muži přestali zpívat a utáhli si bezpečnostní pásy. Čekali na důvěrně známé trhnutí doprovázející uvolnění kluzáku.³

Wallwork sáhl po páce, která měla odpoutat jeho „létající rakev“, jak někteří nazývali kluzák Horsa, od bombardéru Halifax.

Byli tu včas a byli nad cílem.⁴

„Uvolnit!“ řekl Wallwork.⁵

Zaznělo charakteristické *twang* uvolněného vlečného lana.⁶

Howard pocítil lehké trhnutí Horsa a poté Halifax, který zamířil zpět do Anglie, zmizel. S ním zmizel i uklidňující zvuk jeho motorů. „Ticho bylo tajemné a zlověstné,“ vzpomínal Howard, „jediné, co jsme slyšeli, bylo syčení větru podél boků kluzáku; byly to zvuky, na které nikdo z nás nikdy nezapomene.“ Howard si vzpomněl na svou ženu a dvě malé děti, které tvrdě spaly doma v Oxfordshire, a poté nahmatal bouli ve své náprsní kapse – malý černý střevíc, první, který nosil jeho syn Terry.

KAPITÁN FRANK LILLYMAN hleděl na pestrou mozaiku normandských polí, lemovaných živými ploty a posetých starými kamennými statky. To vše se koupalo v jasném měsíčním světle.⁷ Crouch se držel úzké silnice, kterou pod sebou viděl i Lillyman, a mířil k bodu A, nejsevernější seskokové zóně 101. výsadkové divize mezi městem Sainte-Mère-Église a vesnicí Saint-Martin-de-Varreville.

Lillyman si zkontroloval výstroj a výzbroj. Jeho karabina M1 se skloupnou opěrkou byla jako stvořená k pokropení Němců na krátkou vzdálenost a vyskakovací nůž M2 v náprsní kapse by se mu mohl hodit, pokud by se mu padák zachytil na nějaké jabloni a on se musel odříznout. Poté zaklekl na jedno koleno a vyhlížel z otevřených dveří ve snaze rozeznat významné identifikační body, které tolikrát pečlivě studoval na fotografiích leteckého průzkumu.

Rozzářilo se červené světlo.

Čtyři minuty do seskoku.

Značkaři na sebe navzájem pohlédli. V jejich napjatých rysech se odrážela nervozita, někteří si byli bolestně vědomi toho, co jim na poslední instruktaži v Anglii jeden štábní seržant odpověděl na dotaz, jaká je šance, že z toho vyvážnou živí. *Ne dobrá, vůbec ne dobrá.* Doufejme, že Němci tam dole tvrdě spí.

Lillyman se zvedl a nařídil svým mužům, aby se postavili. Mnozí z nich ve snaze zmenšit zátěž odložili záložní padáky a nechali je nacpané pod sedačkami.

„Připnout!“ zvolal Lillyman.

Připnuli šňůry k lanu nataženému po celé délce kabiny nad jejich hlavami, pak si navzájem rychle zkontrolovali batohy a výstroj. Lillyman prošel podél řady a ujistil se, že se všichni připnuli k lanu. Nezaznělo žádné dunění protiletadlové palby. Žádné světlomety. Nebyli zpozorováni. Lillyman čekal několik posledních vteřin, než se rozsvítí zelená. Krajinu dole zahalovala hustá mlha. Měl být na samém hrotu spojeneckého výsadkového předvoje, prvním mužem, který nad Normandií vyskočí z prvního amerického letounu během Dne D.⁸ Byla to čest, velké privilegium být číslem jedna, jemuž byl svěřen snad nejdůležitější úkol ze všech důstojníků americké první vlny – těch, kteří se jako první střetnou s překvapeným, ale přesto na rychlou reakci připraveným nepřítelem.⁹

Až se ta zpráva objeví v rádiu a v novinách, pamatuj, že cestu ukazoval tvůj tatka.

To byla slova, která o dva týdny dříve napsal své tříleté dceři poté, co se dozvěděl o svém úkolu.

V kokpitu s Crouchem a Pedonem seděl i radista, který oznámil, že jsou v blízkosti samoty Saint-Germain-de-Varreville.¹⁰ Pod nimi ubíhala tmavá pole. Crouch ubral plyn, zpomalil letoun, a tím zmírnil proud vzduchu od vrtulí.

O několik vteřin později se rozzářilo zelené světlo.

„Jdeme!“ zvolal Lillyman a vystoupil do proudu vzduchu od vrtule, následován sedmnácti dalšími Američany.

Když Crouch potlačil letoun až k zemi a zamířil zpět k Lamanšskému průlivu, zaznamenal čas.

Bylo patnáct minut po půlnoci 6. června 1944. Nejvýznamnější den 20. století.

První Američané dorazili do Francie.¹¹

BYL ČAS OTEVŘÍT dveře Horsy majora Howarda. „To mohl být docela nebezpečný úkol,“ vzpomínal Howard. „Den Brotheridge si rozeplnul bezpečnostní pás, a zatímco já ho chytil za zápěstí levé ruky a nosič raněných z jeho čtyř ho držel za řemení a výstroj, naklonil se dopředu a zvedl dveře nahoru. Společně jsme ho pak strhli zpět a on se s úlevným povzdechem posadil zpět na svou sedačku a opět si zapnul bezpečnostní pás. Náhle jsme ucítili sladký, vlhký noční vzduch normandského venkova, který naplnil kabinu. Všichni jsme tak poprvé vdechli vůni Francie.“¹²

Most s kódovým názvem Pegasus byl nějaké tři kilometry daleko.

Během výcviku se Wallwork Howarda zeptal, kde chce s kluzákem přistát.

„Ideálně, Jime,“ odpověděl Howard, „přímo v drátěných překážkách u mostu.“

„Jasně, pane!“ odpověděl Wallwork.

Howarda nikdy ani nenapadlo, že by Wallwork mohl jeho požadavek vzít vážně. Byl by to úžasný letecký výkon, zvláště v křehkém kluzáku.

Vedle Wallworka seděl jeho druhý pilot, John Ainsworth, se stopkami v ruce.

Wallwork hlídal kompas na přístrojové desce.

Ainsworth sledoval rychlost kluzáku.

Na stopkách ubíhaly vteřiny.

Téměř nastal čas na kritický obrat směrem k cíli.

Pod nimi přecházel po nosné konstrukci mostu Pegasus vojín Helmut Romer, plavovlasý osmnáctiletý mladík s protáhlým obličejem.

Nebe nad několik kilometrů vzdáleným Caen prozářily trasovací střely. Město bylo bombardováno, v posledních týdnech se to stávalo často. Obsluha kulometu spala v nedalekém bunkru. Někteří z Romerových kamarádů byli v nočním baru v Bénouville, kde nepochybně popíjeli nějaké laciné víno s flegmatickými normanskými venkovskými dívkami.

Více než dva tisíce metrů nad Romerem Wallwork ze svého velkého plexisklového okna viděl jen mraky. Letěl naslepo a spoléhal se na Ainswortha, který měl oči přilepené ke stopkám.

Wallwork pohlédl na přístroje, které měl před levým kolenem.

Rychlost – 250 kilometrů za hodinu.

Ainsworth visel očima na stopkách.

Tři minuty a devětatřicet vteřin... čtyřicet vteřin... jedenačtyřicet vteřin... Dvačtyřicet.

„Teď!“ řekl Ainsworth.

Wallwork provedl s kluzákem plný obrat.

Stále souvislá vrstva mraků. Z velkého okna kokpitu byla vidět jen jejich šed.

Kde jsou ty ztracené mosty? A kde velká zalesněná oblast zakreslená na mapách?

„Nevidím Bois de Bavent,“ posteskl si Wallwork. Měl na mysli les zachycený na mapách.

„Proboha, Jime, je to největší místo v Normandii,“ odpověděl Ainsworth. „Dávej pozor!“¹³

„Není to tam.“

„No, stejně jsme na kurzu.“

Ainsworth pohlédl na stopky a opět začal odpočítávat.

„Pět. Čtyři. Tři. Dva. Jedna. Bingo! Obrat doprava na kurz.“

Wallwork opět obrátil kluzák, tentokrát k severu, k východnímu břehu Caenského kanálu, jak bylo plánováno. V duchu si mohl vybavit most, obranu...

Výškoměr poblíž jeho levého kolena ukazoval, že rychle ztrácí výšku.

Pořád jenom šedá obloha. Pokrývka mraků. Ale za ním, za jeho ramenem, byly vidět rudé zášlehy bomb vybuchujících poblíž Caen. Světlomety probodávaly černou oblohu nad městem.

Budou mít štěstí, jestli z toho vyvážnou celí. V nejlepším případě jedna nebo dvě zlámané nohy. Na tom se Wallwork s Ainsworthem shodli.

Kluzák zpomaloval, ale Wallwork věděl, že i tak bude sedat na nerovný terén rychlostí téměř sto padesát kilometrů za hodinu a jestli narazí na nějakou překážku nebo strom... Kokpit byl chatrný jako papírový sáček v dešti, samá plexisklová okna a dřevěné vzpěry. Wallwork mohl při přistání vypustit brzdící padák, ale při jeho použití by se nos letounu zabořil do země a on by byl na místě zabit.

Konečně byl Wallwork pod mraky a okamžitě viděl zaplavená pole, husté živé ploty, malé vesničky. V jasném měsíčním světle se řeka Orne a Caenský kanál třpytily jako „stříbrné pruty“. Tady jsou – mosty.

Wallwork viděl všechny klíčové orientační body, všechna místa, která si během měsíců výcviku vryl do paměti, když je do nekonečna studoval zachycená na modelu.

Do háje s kurzem.

Znal vzdálenost k cíli a svou výšku. Od této chvíle se při pilotování bude řídit instinktem a zkušeností, „odhadem a Boží vůlí“.

Zamířil dolů k mostu.

V kluzáku se už nezpívalo – muži slyšeli pouze zvuk chladného větru ženoucího se proti křídům kluzáku.

„Držte se!“ zařval Ainsworth.

Howard se modlil: *Prosím Bože, prosím Bože...*¹⁴

„Chyťte se za ruce!“ vykřikl Wallwork.¹⁵

KAPITÁN FRANK LILLYMAN se s nezapáleným černým doutníkem mezi rty snašel k zemi z výšky sto čtyřiceti metrů rychlostí pěti metrů za vteřinu. Na zemi, která se mu řítily vstříc, se snažil nalézt nějakou otevřenou plochu. Zatáhl za šňůry vpředu a o několik vteřin později

dopadl na zem na malém poli poblíž Saint-Germain-de-Varreville.¹⁶ Odepnul padák a rozhlédl se. Zdálo se mu, že zahlédl nějaký pohyb ve stínu vrhaném vysokými topoly. Němci? Zarazil zásobník do samopalů. Pohybovaly se tam jakési obrysy. Přítel, nebo nepřítel? Použil svou „žabku“, malého kovového signalizačního cvrčka.

Klik, klak...

Klik, klak...

Už se chystal zahájit palbu, když tu jeden z obrysů vydal zvuk – hlasité *bú*. Byly to krávy. Lillyman se sám sobě zasmál a ucítil, že z něj spadlo trochu nervozity.

Klik, klak...

Klik, klak...

Nějací muži odpověděli svými žabkami a během pár minut se Lillyman spojil se sedmi lidmi ze svého letounu. Nařídil jim s výjimkou absolutně nezbytných případů nezahajovat palbu, aby neupoutali pozornost nepřítele. Nyní mlčky studovali mapy a ve dvojicích prováděli průzkum bezprostředního okolí. Lillyman si uvědomoval, že jsou nejméně půl druhého kilometru severně od místa, kde měli být vysazeni, na přesun do plánované pozice, kde měli rozmístit majáky, ale nebyl čas. Do příletu hlavní vlny nezbývala ani půlhodina, a tak se Lillyman rozhodl využít nejbližší vhodné pole.

Ticho přerušilo rachocení kulometné palby – a Lillyman zalehl, když Němci, ukrytí v živém plotu, vypálili několik dalších dávek. Poté vyslal dva muže, aby „ty skopčáky poučili o dobrém chování“, vzpomínal, a poté „uslyšel, jak s *huf* vybuchl granát“ a všude bylo „krásně ticho“.¹⁷ Poté se ale dozvěděl, že k nim míří další dva Němci na jízdních kolech, nepochybně vyburcovaní kulometnou palbou.

Později se bude tvrdit, že dva značkaři pohotově zareagovali a přes silnici natáhli „pianovou strunu“ a „pevně ji ve výši krku stojícího člověka uvázali ke dvěma velkým stromům. Brzy dorazila ona dvojice Němců na bicyklech a zvrátila se dozadu, [jak] je struna zachytila za krk. Byli na místě mrtví, s hlavami téměř oddělenými od trupu“.¹⁸

Ve vzdálenosti necelých sto metrů Lillyman spatřil kostel, který stál ve středu vesnice Saint-Germain-de-Varreville. Zanedlouho se jeho muži soustředili na přilehlém hřbitově. Kostelní věž bude ideálním místem k umístění radarového majáku Eureka.

K těžkým dřevěným kostelním dveřím přišel kněz. Vypadal vystrašeně. Jeden z Lillymanových mužů, mladý poručík, uměl francouzsky. „Bonsoir, padre,“ řekl. „Právě jste byl osvobozen.“¹⁹

Poručík knězi vysvětlil, co dělají, a zanedlouho již byla jedna Eureka umístěna na kostelní věži a další tři podél živého plotu poblíž kostela. Světelné majáky, tvořící nohu písmene T, byly položeny necelých dvě stě metrů východně od kostela na poli vedle úzké cesty. Poté dva muži vyšplhali na strom a do jeho větví umístili další maják Eureka. I on měl pomoci navádět letouny, jejichž úkolem bylo vysadit stovky Křičících orlů do seskokové zóny A, jedné z šesti přistávacích ploch amerických výsadkových jednotek.²⁰ Lillymanovi lidé zapnuli první Eureka v 00:30, přesně patnáct minut poté, co dopadli na zemi.²¹

Nyní mohli pouze čekat. Poté se ale Lillyman od jednoho průzkumníka dozvěděl, že poblíž stojí velký statek, zřejmě obsazený Němci. Vedle něj bylo palebné postavení dvoucentimetrového protiletadlového děla, které mohlo způsobit pořádnou spoušť. „Ještě se dvěma muži jsem se na ten statek vypravil. Tam jsme se setkali s jedním Francouzem, který kouřil dýmku,“ vzpomínal Lillyman. „Stál ve dveřích a palcem jen ukázal ke schodům a řekl ‚Boche‘. V posteli jsme zastihli jednoho Němce v pěkném bílém pyžamu. Vyřídili jsme ho a osvobodili láhev šampaňského, kterou měl vedle postele.“²²

VE CHVÍLI, kdy kapitán Lillyman přistával ve Francii, major John Howard a jeho výsadkáři v kluzáku Horsa zvedli kolena i ruce a propletli si prsty v „řeznickém stisku“. V posledních okamžicích ve vzduchu Howard uvažoval „jak silný bude nepřítel... měl jsem obavy, že nás kulometná palba vyhledá dříve, než budeme mít možnost jim to

oplatit“. Kluzák vezl výbušniny. Explodují v případě havárie? Jak rychle letíme? Víc než sto mil za hodinu?

Howard pohlédl na ani ne metr vzdáleného Jima Wallworka. Zátylek měl zpocený napětím.²³

Wallwork věděl, že se k cíli blíží příliš rychle. „Cítil jsem,“ vzpomínal, „jak se země řítí proti nám a přistál jsem pravděpodobně asi v pětadevadesáti místo pětaosmdesáti.“

Zařval: „Vypustit!“

Druhý pilot John Ainsworth přepnul jednu z pák.

Otevřel se brzdicí padák. Před kluzákem se sklonila dolů, ale ne příliš. Padák zapůsobil a rychle je zpomalil.

Jedna vteřina.

Dvě.²⁴

„Odhodit.“

Ainsworth stiskl další přepínač a padák se uvolnil.²⁵

Na chvíli se zdálo, že by se kluzák mohl zastavit jen s malým poškozením. Pak ale kola odpadla a podvozek sklouzl po kamenitém povrchu, až se jiskry rozletly do všech stran. „Následoval zvuk, jako když někdo zuřivě trhá obří plátěnou příkrývku,“ vzpomínal Howard, „pak přišla mohutná rána jako zadunění hromu a na chvíli se mi zdálo, že se mé tělo pohybuje několika směry naráz.“ Kluzák se zastavil. V jeho útrokách ležel jeden velký propletenec lidských údů a výstroje.

Bůh mi pomoz, pomyslel si Howard, *musíme být všichni mrtví*.²⁶

„Po strašlivou vteřinu,“ vzpomínal, „jsem si opravdu myslel, že bych mohl být slepý, pak jsem si ale stejně rychle uvědomil, že mám přílbu naraženou přes oči od toho, jak jsem hlavou narazil do stropu nebo boku kluzáku.“²⁷ Před očima se mu objevila „modrošedá mlha“, pak se „proti mně odkudsi z nekonečného prostoru velkou rychlostí rozletěl stopovkám podobný proud mnohobarevných světél, jako armáda padajících hvězd“. O moment později si uvědomil, že po něm zatím nestřílí. „Prostě jsem se bouchl do hlavy a viděl jsem hvězdičky!“

Narovnal si přilbu a podíval se na hodinky. Zastavily se s ručičkami ztuhlými na 00:16.²⁸ Několik mužů se pohnulo, jak se vzpamatovávali ze šoku. Během několika okamžiků byli další už plně bdělí. Naskočila u nich automatika vytvořená výcvikem, instinktivně uvolnili textilní bezpečnostní pásy a sahalo do tmy pro munici, steny a granáty. Ve výcviku do nich Howard vtloukal, že jestli si mají zachovat moment překvapení, počítá se každá vteřina. Byla to jejich nejvražednější zbraň. Každý nyní promarněný okamžik mohl stát životy.

Roztříštěná výstupní vrata byla zablokována potrhaným potahem a rozlámanými dřevěnými výztuhami. Howard a ostatní si jimi rychle prorazili cestu za pomoci pažeb a vylezli ven. Wallwork, Howardovými slovy, „odvedl fantastickou práci. Přiměl klouzající, nadskakující a ochromený kluzák k zastavení s nosem zabořeným do břehu kanálu ani ne sedmdesát metrů od mostu“.²⁹

Z vraku se vynořil poručík Den Brotheridge.

„Kulomet ven!“ zavelel.³⁰

Muž vyzbrojený brenem vylezl ven.

Howard si všiml, že Brotheridge kulhá.

„Jsi v pořádku, Dene?“ zeptal se.

Jo, je v pořádku.

„Tak si vezmi první družstvo a hoďte sebou.“³¹

Brotheridge rychle vyrazil k mostu. Howard ho následoval, a přitom se ohlédl zpět k poškozenému kluzáku. Jeho před' byla nárazem roztržitá a vražená zpět až téměř na křídlo. Přežili piloti? Vzhledem ke stavu vraku se to zdálo nepravděpodobné. „Já měl velké štěstí,“ vzpomínal Howard, „říkal jsem si ale, že ti, co byli přede mnou, museli být rozdrčení nebo mrtví.“³²

Ve skutečnosti Wallwork vyletěl ven plexisklovým čelním oknem a nyní ležel na břiše pár metrů od kluzáku, otřesený a silně potlučený. Byl v šoku, mohl ale hýbat všemi údý a zavolal na Ainswortha, dosud uvězněného ve zhrouteném kokpitu.

„Můžeš vylézt?“